

بسم الله الرحمن الرحيم

بناء عقلاء در فقه معاملات

(با تکیه بر کتاب مصباح الفقاهه آیت الله خویی (ره))

نویسنده:

زهرا افلاطونی

اوستای
پارسیان

۱۴۰۰

حق چاپ محفوظ و در اختیار ناشر است.

Instagram: avestay_persian

تومان ۸۰۰۰۰ قیمت:

۹۷۸-۶۰۰-۱۹۹-۱-۸۴-۵: شاب: ۹۰۱۰۹۰۱۰۶۵: همره:

جلد ۵۰۰: تیراژ: ۰۲۱-۶۶۵۸۶۶۰: تلفن:

۱۴۰۰: بوبت چاپ: اول/بازیر: انتشارات اوستای پارسیان

جلد ۲: پرویز بیلری: طراح: ۱۸، طبقه دوم، پلاک ۱۸

چاپ/صحافی: چاپ: جابان فرست شیرازی، جابان

ویراستار: لیلان ویرورزی: ایجاد جابان: کارگر شمالی، ایجاد

تألیف: زهرا افلاطونی: میدان، تهران، چاپ:

پارسیان

((ره)) جری الله آیت الله العظمی (ره) کتاب: (با تکیه بر کتاب)

عنوان: معاملات در فقه اسلامی

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۰۲۸۹۸

رده بندی دیویی: ۳۷۳/۳۹۷

رده بندی کنگره: BP۱۹۰

شماره افزوده: ۱۲۷۸-۱۲۷۱-۱۲۷۱، مصاح الفقه

موضوع: معاملات (فقه) -- مصاح (Islamic law)

یادداشت: کتابخانه: ص: ۱۶۸ - ۱۷۲: همچنین به صورت زیر نویس.

یادداشت: کتاب حاضر بر اساس کتاب «مصاح الفقه» تألیف ابوالقاسم جوینی نوشته شده است.

وضیعت فهرست نویسی: فقا:

شاب: ۹۷۸-600-9901-84-5

مختصات ظاهری: ۱۷۸ ص:

مختصات نشر: تهران: اوستای پارسیان، ۱۴۰۰.

عنوان و نام پندآور: بناه عقلا در فقه معاملات (با تکیه بر کتاب مصاح الفقه آیت الله جوینی (ره)) نویسنده: زهرا افلاطونی.

سرشناسه: افلاطونی، زهرا، ۱۳۶۳-۱۳۶۴

www.kelab.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار..... ۱

بخش اول: بناء عقلاء

فصل اول: مفهوم بناء عقلاء

- ۱-۱- تعریف بناء عقلاء..... ۶
- ۱-۱-۱- معنای لغوی بناء عقلاء..... ۶
- ۱-۱-۲- معنای اصطلاحی بناء عقلاء..... ۶
- ۱-۲- عناصر و ارکان بناء عقلاء..... ۷
- ۱-۳- منظور از عقلاء چه کسانی هستند؟..... ۱۱
- ۱-۴- اقسام بناء عقلاء..... ۱۳
- ۱-۵- منشاء بناء عقلاء..... ۱۵
- ۱-۶- چستی بناء عقلاء..... ۱۸

فصل دوم: کاربرد بناء عقلاء

- ۲-۱- تاریخچه استدلال به بناء عقلاء..... ۲۲
- ۲-۲- کاربرد بناء عقلاء در فقه..... ۲۴
- ۲-۳- کاربرد بناء عقلاء در اصول..... ۲۶
- ۲-۴- جایگاه بناء عقلاء در میان ادله استنباط احکام..... ۲۸

فصل سوم: بناء عقلاء و مفاهیم مشابه

- ۳-۱- بناء عقلاء و عرف..... ۳۰
- ۳-۲- بناء عقلاء و دلیل عقل..... ۳۴
- ۳-۳- بناء عقلاء و ارتکاز عقلا..... ۳۹
- ۳-۴- بناء عقلاء و سیره مشرعه..... ۴۱
- ۳-۵- بناء عقلاء و اجماع..... ۴۵

فصل چهارم: حجیت بناء عقلاء

- ۴-۱- حجیت بناهای عقلانی هم عصر شارع..... ۴۸
- ۴-۲- حجیت سیره‌های مستحدث عقلانی..... ۵۲

فصل پنجم: فلسفه بناء عقلاء

- ۵۹ ۵-۱- فلسفه بناء عقلاء از باب مصالح و مفاسد احکام
- ۶۰ ۵-۲- فلسفه بناء عقلاء از باب رحمت و سهولت در کار بندگان
- ۶۱ ۵-۳- تکیه بر بناء عقلاء از باب حفظ نظام و مصالح آن
- ۶۳ ۵-۴- پاسخگویی به نیازهای انسان در همه اعصار

بخش دوم: جایگاه بناء عقلاء در معاملات

فصل اول: قلمرو بناء عقلاء

- ۶۸ ۱-۱- بناء عقلاء در احکام امضائی
- ۶۹ ۱-۲- بناء عقلاء در عبادات و معاملات

فصل دوم: جایگاه بناء عقلاء در عقد بیع

- ۷۲ ۲-۱- معنا و مفهوم معاملات
- ۷۷ ۲-۲- جایگاه بناء عقلاء در تعریف بیع
- ۸۳ ۳-۲- جایگاه بناء عقلاء در حکم عقد بیع
- ۸۶ ۴-۲- جایگاه بناء عقلاء در ارکان بیع
- ۸۶ ۲-۴-۱- بناء عقلاء در صیغه بیع
- ۹۱ ۲-۴-۲- بناء عقلاء در عوضین
- ۱۰۱ ۲-۴-۳- بناء عقلاء در متعاقبین
- ۱۱۲ ۲-۵- جایگاه بناء عقلاء در اقسام بیع
- ۱۱۵ ۲-۵-۱- بناء عقلاء در بیع فضولی
- ۱۱۸ ۲-۵-۲- بناء عقلاء در معاطات
- ۱۲۲ ۲-۶- جایگاه بناء عقلاء در شروط بیع
- ۱۲۲ ۲-۶-۱- واژه شرط
- ۱۲۳ ۲-۶-۲- اقسام شرط
- ۱۲۵ ۲-۶-۳- شروط ضمنی و جایگاه بناء عقلاء در آن
- ۱۲۷ ۲-۶-۴- قلمرو شروط ضمنی
- ۱۳۰ ۲-۶-۵- شروط معتبر در بیع و جایگاه بناء عقلاء در آن
- ۱۳۴ ۲-۷- جایگاه بناء عقلاء در خيارات

- ۱۳۶ ۲-۷-۱- ثبوت خيار در معاملات بر حسب سیره عقلانی
- ۱۳۷ ۲-۷-۲- بناء عقلاء در خيار شرط
- ۱۳۹ ۲-۷-۳- بناء عقلاء در خيار غبن
- ۱۴۰ ۲-۷-۴- بناء عقلاء در خيار عيب
- ۱۴۱ ۵-۷-۲- بناء عقلاء در خيارات تعذر تسليم، رؤيت، شركت و تبعض صفقه
- ۱۴۴ ۲-۸- جایگاه بناء عقلاء در احكام بيع
- ۱۴۴ ۸-۱-۲- ضمان بايع و مشتری، بر حسب بناء عقلاء، مشروط به قبض است
- ۱۴۵ ۲-۸-۲- ضمان مقبوض به عقد فاسد بر حسب سیره عقلاء
- ۱۴۶ ۲-۸-۳- شمول ضمان در صورت جهل و يا علم تسليم کننده مال به فساد عقد
- ۱۴۷ ۲-۸-۴- تعين مثل در اموال مثلی، و تعين قيمت در اموال قیمی بر حسب سیره عقلانی
- ۱۴۹ ۲-۵-۸- بناء عقلاء در اعطاء مال دیگری به عنوان مال خود به شخصی دیگر
- ۱۵۱ ۲-۸-۶- مالکیت اجزاء باقیمانده از مبيع تلف شده در صورت پرداخت مثل یا قيمت
- ۱۵۳ ۲-۸-۷- در صورت ماقط شدن عین از مالیت، طبق سیره عقلاء، دادن قيمت متعین است
- ۱۵۴ ۲-۸-۸- امتزاج مبيع با چیزی که مال دیگری است مانع از رد و موجب خيار غبن است
- ۱۵۶ ۲-۸-۹- تلف مبيع قبل از قبض
- ۱۵۷ ۲-۸-۱۰- مطلق تصرف در مال غیر بر حسب سیره عقلاء، حرام نیست

فصل سوم: جایگاه بناء عقلاء در قواعد فقهی

- ۱۶۱ ۱-۳- بناء عقلاء در قاعدة اصالة الصحة
- ۱۶۲ ۲-۳- بناء عقلاء در قاعدة اتلاف
- ۱۶۳ ۳-۳- بناء عقلاء در قاعدة يد
- ۱۶۳ ۴-۳- بناء عقلاء در قاعدة ضمان يد
- ۱۶۴ ۵-۳- بناء عقلاء در قاعدة كل مبيع تلف قبل قبضه فهو من مال بايعه
- ۱۶۶ ۶-۳- بناء عقلاء در قاعدة ما يضمن بصحیحه يضمن بفاسده
- ۱۶۶ ۷-۳- بناء عقلاء در قاعدة المغرور يرجع الى من غره
- ۱۶۸ فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

خداوند متعال برای هدایت و راهنمایی بشر، و برای رساندن او به سعادت ابدی، یک سلسله دستورها و قوانینی را بیان فرموده، که توسط هدایت گرانی چون، پیامبران و ائمه اطهار (ع)، به دست انسان رسیده است و عمل به آن دستورها، متضمن سعادت دنیوی و اخروی اوست و انسان را به سر منزل مقصود خواهد رساند.

در این میان شارع مقدس یک دسته از این دستورها و قوانینی را که بشر قادر به وضع آنها نیست، خود تحت عنوان احکام تأسیسی بیان فرموده، اما از باب رحمت و سهولت در کار بندگان، جهت اداره امور و تنظیم روابط بین افراد جامعه، شیوه‌های رایج و قوانین مختلفی را که عقلای جوامع بشری، برای پیشبرد زندگی روزمره خود، بنیان نهاده‌اند، مورد امضاء و تأیید خود قرار داده است.

این شیوه‌ها و بناهایی را که عقلاء در روابطه با موضوعات، در پیش می‌گیرند، در لسان فقهاء، سیره و بناء عقلاء نامیده می‌شود. که در بسیاری از روابط و امور مربوط به انسان، به‌ویژه روابط تجاری و معاملات، جایگاه و نقش عظیمی دارد. و بدون شک اگر چنین سیره و بناهایی از طرف شرع، نادیده گرفته می‌شد، نظام زندگی انسان، مختل می‌گشت، چنانچه در زمانی چون زمان حاضر و جوامعی نظیر جوامع کنونی، بدون توجه به این مفهوم بسیاری از این روابط و معاملات پیچیده کنونی، نمی‌توانست رنگ شرعی به خود بگیرد. و به ناچار باید از صحنه اجتماع دور می‌ماند.

از این رو سزاوار است که پیرامون این مفهوم، تتبع و پژوهش‌های مستقل و سودمند انجام پذیرد.

یکی از فقهای بزرگواری که اهمیت و جایگاه بناء عقلاء را به خوبی درک کرده، و در بسیاری از مباحث خود از این مفهوم بهره جسته است، فقیه بزرگوار، آیه الله حاج سید ابو القاسم موسوی خویی (ره) است.